

Inleiding

De verraderlijkheid en de wreedheid van de PKK. Het is de titel van een 200 bladzijden tellende publicatie die aanvang 2018 in duizenden brievenbussen valt in verschillende steden in België en Nederland. De auteur, Adnan Oktar, alias Harun Yahya, is een vreemde, steenrijke figuur met een eigen tv-zender. ‘Ultraconservatief, homofoob, antisemitisch, sekteleider en seksgoeroe’, aldus *De Standaard* van 29 januari 2018. Het boekje is in opruimende taal geschreven, gericht tegen de Koerdische Arbeiderspartij (Partiya Karkerên Kurdistanê, PKK). Die wordt omschreven als een ‘bloeddorstige communistische beweging die goddeloosheid en terrorisme predikt’. De verspreiding van het pamflet valt samen met de Turkse aanval op de Noord-Syrische Koerdische enclave Afrin.

De Turkse autoriteiten mogen de man dan wel ‘geestesziek’ noemen, zijn discours over de PKK is gemeengoed bij zowel de regering als een belangrijk deel van het Turkse electoraat. Het is een van de motivaties waarom ik dit boek schrijf.

Ik volg de Koerdische kwestie al meer dan twintig jaar. De eerste keer dat ik naar de Koerdische regio reisde was in 1997, aan het eind van een van de bloedigste periodes van het al decennia durende conflict. Ik neem deel aan een internationaal vredesinitiatief, de Musa Anter-vredestrein. Musa Anter was een geëngageerde schrijver en dichter die in 1992 is vermoord, zoals vele anderen voor en na hem. De affaire is nooit opgehelderd (geklasseerd als ‘*faili mechul*’, ‘onopgelost’), maar voor tal van politieke moorden wijzen mensenrechtenorganisaties met beschuldigende vinger naar de Turkse contraguerrilla en aanverwante doodseskaders.

Het is de bedoeling met de trein vanuit Duitsland naar Turkije te reizen met een 160-tal Turkse, Koerdische en internationale activisten. Als gevolg van Turkse druk op Duitsland wordt het uiteindelijk een buskonvooi dat vertrekt vanuit Istanboel, met op zak een oproep om de repressie stop te zetten en werk te maken van een politieke oplossing. Het protestkonvooi zal nooit zijn eindbestemming Diyarbakır (Amed in het Koerdisch), waar een

groot vredesfeest werd voorbereid, bereiken. Het wordt een lange calvarietocht met talrijke controles, intimidaties en arrestaties door politie en leger. Duizenden Koerden verwelkomen enthousiast en hoopvol het konvooi, maar de Turkse pers bestempelt de deelnemers als ‘*barış teröristleri*’, ‘vredeterroristen’. Dat etiket is voldoende om een repressief en gewelddadig optreden tegen activisten te legitimeren. ‘Terrorisme’ is een begrip dat in Turkije – maar ook daarbuiten – deuren opent om politieke en burgerrechten met de voeten te treden. Aan de andere kant sluit het de deuren voor een onderhandelde oplossing.

Ik heb er ondertussen verschillende reizen opzitten in de Koerdische regio’s in Turkije, Syrië en Irak. Ik zie daar een heel ander verhaal dan terrorisme: verzet tegen discriminatie en strijd voor een Koerdische identiteit. De jongste jaren gaat dat gepaard met de opkomst van een emancipatorische politieke beweging die streeft naar een ‘democratisch confederalisme’ waarbinnen basisdemocratie, vrouwenrechten, pluralisme en andere waarden centraal staan. Het is een brede beweging van organisaties, politieke partijen en militante (gewapende) groepen verspreid over de hele Koerdische regio. Wat de PKK betreft, kunnen er vragen worden gesteld over de manier waarop ze die strijd voert, over haar dogmatische karakter ook. Zeker in de beginjaren van de guerrillaoorlog gaat de PKK er met de grove borstel door. Maar de anti-PKK-hysterie die hier te lande ook gedeeld wordt door sommige gezaghebbende politici, academici en activisten is ideologisch (Turks-nationalistisch) gemotiveerd, met een nogal eenzijdige zwart-wit-lezing van het conflict. Doorgaans berust ze ook op weinig kennis van zaken en wordt de moeite niet genomen om ter plaatse poolshoogte te nemen.

Een van de ambities van dit boek is een antwoord te formuleren op degenen die de PKK en haar zusterbewegingen in Rojava, Noord-Irak en Iran op sloganeske en ongenueanceerde wijze verwijten terroristische organisaties te zijn en die het onderscheid weigeren te maken met bevrijdingsbewegingen. Ook ANC-leider Nelson Mandela en PLO-leider Yasser Arafat, die respectievelijk streden tegen de Apartheid in Zuid-Afrika en de Israëliëse bezetting van Palestina, werden ooit terroristen genoemd, maar kregen later zelfs de Nobelprijs voor de Vrede. Het is volgens mij een kwestie van tijd voor-

aleer de feiten en de evolutie van het conflict ervoor zullen zorgen dat ook PKK-leider Abdullah Öcalan, die de afgelopen decennia talloze oproepen deed voor een politieke oplossing van het Koerdische vraagstuk, van dat terroristische label verlost zal worden.

De begrippenstrijd gaat niet over symboliek. De erkenning dat het om een conflict gaat en niet om een of andere als legitiem verkochte oorlog tegen de terreur, is een noodzakelijke voorwaarde om tot een vredesproces te komen. Dat de Europese Unie en de VS de PKK sinds 2002 op hun lijst met terroristische organisaties blijven houden, helpt een politieke oplossing niet vooruit. Dergelijke lijsten zijn sowieso controversieel omdat er politieke motivaties schuilgaan achter het al dan niet categoriseren van organisaties als ‘terroristisch’. Voor de PKK kan daar verandering in komen. In België hebben zowel de Brusselse raadkamer (november 2016) als de kamer van inbeschuldigingstelling (september 2017) geoordeeld dat het Turks-Koerdische conflict inderdaad een gewapend conflict is en bijgevolg buiten de toepassing valt van de terrorismewetgeving.¹ Eind 2018 wordt ook een uitspraak verwacht van het Europees Hof van Justitie over de aanwezigheid van de PKK op die lijst.² Meer dan honderd Europese parlementsleden roepen de EU alvast op om de organisatie van de terreurlijst te halen.³

Politiek is het terreurlabel ook om andere redenen moeilijk vol te houden. Zo levert de VS sinds eind 2014 steun aan de Syrisch-Koerdische YPG (Yekîneyên Parastina Gel, Volksbeschermingseenheden), hoewel die gezien wordt als een zustermiliteit van de PKK. En die steun verloopt alsmear intenser, zelfs zodanig dat VS-militairen op een gegeven ogenblik YPG-insignes op hun uniform begonnen te dragen, wat tot een diplomatieke rel met Ankara leidde.⁴ Ook andere Europese landen van de internationale coalitie die in Syrië tegen Islamitische Staat strijden, werken samen met de YPG.

Zelfs in Turkije waren er periodes dat de PKK als een gewapende tegenstander werd gezien met wie onderhandeld moest worden, om zo een einde te maken aan het conflict in het land. Dat was zo begin jaren 1990 en dan nog eens – in verschillende fases – van 2008 tot 2015. Persoonlijke machtsambities van de Turkse president Erdoğan en een aantal militaire incidenten zorgden er uiteindelijk voor dat Ankara zich de jongste jaren opnieuw com-

promisloos is gaan opstellen. Vandaag is de PKK als vanouds een ‘terroristische’ organisatie. Tegen terroristen en hun bondgenoten treed je hard op, met militair machtsvertoon en zware gevangenisstraffen. De Turkse president weigert opnieuw met ‘terroristen’ te onderhandelen en sluit daarmee de deur voor een politieke oplossing in Turkije, maar ook in Syrië, hoewel daar van de kant van de PKK en de PYD (Partiya Yekitiya Demokrat, de Democratische Uniepartij) en andere gelijkgezinde bewegingen veel ruimte voor is geschapen.

Erdoğan weet als geen ander hoe hij de nationalistische gevoelens van zijn bevolking kan aanwakkeren. Hij staat erom bekend zeer polariserende taal te gebruiken, zijn tegenstanders te brandmerken en daarbij kwistig om te springen met het woord ‘terrorisme’. Het doel heiligt de middelen. Zijn hysterische discours was (en is) bedoeld om zoveel mogelijk de macht in zijn handen te concentreren en de regionale macht van Turkije uit te breiden. Critici van zijn regime worden genadeloos de mond gesnoerd.

Er zijn legio voorbeelden van hoe de president zijn autoritaire gezag laat gelden. In de aanloop naar de verkiezingen van 2015 noemt hij zijn politieke opponent, Selahattin Demirtaş, de toenmalige covoorzitter van de Democratische Partij van de Volkeren (Halkların Demokratik Partisi, HDP), botweg een ‘terrorist’. Erdoğan was zwaar op de tenen getrapt omdat Demirtaş zijn steun weigerde te geven aan de omvorming van het Turkse staatsbestel tot een sterk presidentieel systeem. Demirtaş, die parlementslid is, wordt in 2016 gearresteerd. Hij zit nog steeds in de cel en riskeert 142 jaar voor banden met een terroristische organisatie.⁵

In maart 2016, enkele maanden voor de mislukte staatsgreep van juli 2016, houdt de Turkse president een pleidooi om de definitie van terrorisme te veranderen zodat ook ‘aanhangers’ eronder vallen zoals ‘parlementsleden, burgeractivisten en journalisten’.⁶ Hij doet dat na de arrestatie van drie academici op beschuldiging van ‘terroristische propaganda’ omdat ze een verklaring voorlezen waarin ze opriepen om de militaire operaties in het Koerdische zuidoosten van het land stop te zetten. Erdoğan zei dat ze een prijs voor hun ‘verraad’ zullen betalen.

Wanneer het Turkse leger in de tweede helft van januari 2018 de Koerdische enclave Afrin binnenvalt om de ‘terroristen’ uit te roeien, vervalt hij in

zijn gebruikelijke scheldproza met de nodige superlatieven: ‘Dat zijn barbaren, moordenaars, dieven, verkrachters. Dit zijn de nieuwe collaborateurs van de postmoderne kruistochten.’⁷ Met de invasie redt Turkije ‘de eer van de gehele mensheid’. Hij waarschuwt de linkse pro-Koerdische oppositie (HDP) om niet te protesteren tegen de oorlog in Afrin met de woorden: ‘Weet dat waar je ook de straat optrekt, je de veiligheidsdiensten in je nek krijgt.’

Twee maanden later reageert een groep van studenten aan de prestigieuze Bogazici-universiteit in Istanboel met antioorlogsslogans op een actie van een nationalistische studentenclub. Die laatste deelt Turks fruit uit om de militaire overwinning tegen de YPG, de Syrisch-Koerdische evenknie van de gewapende vleugel van de PKK, in Afrin te vieren.⁸ De politie schuimt de campus af en arresteert een twintigtal studenten die tegen de oorlog protesteren. Het incident verleidt president Erdoğan om tijdens een bijeenkomst van zijn AK-Partij (Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP) de studenten als ‘terroristen’ te brandmerken.

In Erdoğan's scheefgetrokken wereld gaat er geen dag voorbij of hij fulmineert tegen critici die ‘verraders’, ‘staatsvijanden’ en ‘terroristen’ zijn die een ‘zwarte prijs’ zullen moeten betalen. Erdoğan weet inmiddels dat hij vijanden nodig heeft om zijn populariteit op te vijzelen. Na de mislukte staatsgreep van 15 juli 2016 neemt de repressie in Turkije buitengewone proporties aan. Vooral aanhangers van pro-Koerdische bewegingen, linkse en mensenrechtenactivisten en vermeende aanhangers van Fethullah Gülen, een religieuze leider en voormalige bondgenoot van de AKP wiens beweging in de Turkse pers steevast FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü, Gülenistische Terreurorganisatie) wordt genoemd, staan bloot aan vervolging. Naar schatting meer dan 150.000 mensen verloren hun werk, onder wie 6000 academici en 4500 rechters en openbare aanklagers.⁹ Er zijn 137.000 arrestaties verricht. Bijna 200 mediakanalen hebben de deuren moeten sluiten of zijn met een nieuwe redactie tot spreekbuizen van de regering omgevormd. Voor Erdoğan zijn veel journalisten ‘bewakers’ van het ‘terrorisme’. Ze voeden het terrorisme via hun teksten, zo vindt de Turkse president. In werkelijkheid duldt deze ‘sultan’, zoals zijn tegenstanders hem al eens noemen, geen tegenspraak of kritiek. In zijn gevangenis zitten eind september 2018 liefst 168 journalisten opgesloten. Geen enkel ander land doet het slechter.¹⁰

De repressie, die vergemakkelijkt wordt door het afkondigen van de noodtoestand na de mislukte staatsgreep van juli 2016, treft vooral het Koerdische zuidoosten van het land. De Turkse president bedient zich van een strak nationalistische en autoritaire koers om zijn macht te consolideren. In hoofdstuk 1 zullen we zien dat hij daarmee de geschiedenis herhaalt die de Koerdische regio al meermaals in bloed heeft gedrenkt. Al vele decennia lang zijn er Koerdische opstanden waar het centrale gezag, getraumatiseerd door de nederlaag en het gebiedsverlies na de Eerste Wereldoorlog, met veel militair machtsvertoon op reageert. Op de puinhopen van het Ottomaanse Rijk groeit een moderne natiestaat bestuurd volgens de principes van het kemalisme, genoemd naar de historische leider Mustafa Kemal Atatürk. Hij vaart een erg nationalistische koers. Voor een Koerdische identiteit is er geen plaats. Koerden zijn 'Bergturken' die geassimileerd dienen te worden, en dat leidt tot deportaties, Turkstalig onderwijs, verbod op het gebruik van de Koerdische taal ... Na Atatürks dood wordt de kemalistische koers angstvallig bewaakt. Telkens wanneer de seculiere en nationalistische principes in gevaar komen, grijpt het Turkse leger in. Met harde hand: linkse en Koerdische activisten vliegen achter de tralies, sommigen worden ter dood veroordeeld. Na de staatsgreep van 1980 oordeelt een groep van jonge linkse Koerden die eind jaren 1970 de PKK oprichtten, dat alleen de gewapende strijd de Koerden rechten zal geven. Aanvankelijk bestaat het doel van de gewapende opstand van de PKK uit de oprichting van een Koerdische staat volgens marxistisch-leninistische principes.

Als er begin jaren 1990 een voorzichtige opening komt met enkele wetswijzigingen onder de regering van premier Turgüt Özal, die onder meer het verbod op de Koerdische taal opheffen en Koerden niet langer definiëren als 'Bergturken', toont ook de PKK vanaf 1993 haar politieke wil. Ze kondigt voor de eerste keer een staakt-het-vuren af, doet een voorstel voor een politieke oplossing en zweert publiekelijk het separatisme af. Het dan nog almachtige Turkse leger en het gros van de politieke tenoren weigeren evenwel de dialoog en ontketenen in de plaats daarvan een 'totale oorlog'. De guerrillaoorlog mondt uit in een heftig gewapend conflict waarin naar schatting 40.000 mensen het leven laten. Ankara schuift dat grote aantal doden in de schoenen van de PKK, hoewel het misschien vooral de zware

staatsterreur is die een hoge tol eist. De Turkse mensenrechtenorganisatie IHD rapporteert eind jaren 1990 dat het leger 4000 dorpen heeft ontruimd of vernietigd.¹¹ Verdwijningen en folteringen zijn schering en inslag. Volgens IHD zijn doodseskaders verantwoordelijk voor 4700 ‘onopgeloste’ moorden in de periode 1992-1997.¹² Een politieke uitlaatklep is er niet. Verschillende pro-Koerdische politieke partijen worden verboden. De PKK gaat zeker niet vrijuit. In de beginperiode voert ze evenzeer een harde en autoritaire militaire koers waarbij ze de burgerbevolking niet ontziet. De guerrillaorganisatie pleegt talrijke aanslagen op militaire doelwitten en geregeld worden strafexpedities gevoerd tegen ‘collaborateurs’ en ‘verraders’.

Het huidige autoritaire bewind onder leiding van president Erdoğan grijpt terug naar het harde militaire regime van de jaren 1990. In de Koerdische regio treden leger en politie vanaf midden 2015 ongemeen hard op tegen acties en blokkades van de Patriottische Revolutionaire Jongerenbeweging (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareket, YDG-H) in verschillende Koerdische steden. De jongeren roepen de autonomie uit als antwoord op de toenemende nationalistische koers van Ankara en de vijandige houding van Turkije in Noord-Syrië. Zij vrezen dat het regime Kobani, waar de YPG en de YPJ (Vrouwelijke Volksbeschermingseenheden, Yekîneyên Parastina Jinê) in de tweede helft van 2014 een hevige verdedigingsstrijd voeren tegen een oprukkende Islamitische Staat, aan de extremisten wil overleveren.

Ankara haalt het grof geschut boven. Het leger kondigt een uitgangsverbod af. Mensen die zich buiten wagen, worden beschoten. Steden als Cizre, Sirnak, Nusaybin en Sur worden nagenoeg met de grond gelijk gemaakt. Honderden burgers vinden de dood. Het leger verhindert ambulances om de gewonden op te halen. De beelden van de verwoeste steden doen denken aan de oorlog in Syrië. Maar de NAVO-bondgenoten houden zich gedeisd. De relaties met Ankara verlopen zo al stroef genoeg en een te harde taal kan de belangen van de militaire alliantie schaden.

De oorlog tegen de PKK en pro-Koerdische bewegingen is al lang geen louter binnenlandse aangelegenheid meer. Turkije heeft zijn strijd tegen de PKK naar het buitenland uitgebreid. Het Turkse leger is de afgelopen jaren zowel Noord-Irak als Noord-Syrië binnengevallen, waar het een aantal

gebieden bezet houdt. Vooral Noord-Syrië is een doorn in het oog van de Turkse president. Erdoğan kan niet genoeg herhalen dat er wat hem betreft geen onderscheid is tussen Islamitische Staat en de Syrisch-Koerdische PYD (Democratische Uniepartij), een zusterpartij van de PKK. Hij legitimeert er de Turkse invasie tegen de Koerdische enclave Afrin mee. Het succes van de strijd van de Koerdische Volksbeschermingseenheden YPG/YPJ tegen Islamitische Staat heeft ervoor gezorgd dat die een groot deel van de noordelijke grensstreek controleren. Ze zijn de militaire arm van een politieke beweging die het bestuur in handen heeft genomen van een Democratische Federatie van Noordelijk Syrië. Over die strijd en de context waarin die beweging een democratisch confederalisme probeert te implementeren gaat hoofdstuk 2.

De PKK heeft sinds haar oprichting een grondige gedaantewisseling ondergaan. De guerrillaorganisatie heeft zich getransformeerd van een gewelddadige autoritaire marxistisch-leninistische organisatie naar een beweging die haar ideologische ingrediënten onder meer in libertaire kringen is gaan halen. Doorheen de jaren, vooral tijdens zijn gevangenschap sinds 1999, heeft PKK-leider Abdullah Öcalan zich verdiept in het werk van heel wat denkers zoals Ferdinand Braudel, Immanuel Wallerstein, Maria Mies, Michel Foucault en vooral Murray Bookchin. In hoofdstuk 3 probeer ik een reconstructie te maken van zijn nieuwe ideologische model, het democratisch confederalisme, dat streeft naar radicale basisdemocratie, gelijke vrouwenrechten, pluralisme en ecologische en sociale rechtvaardigheid. In de verschillende delen van de Koerdische regio (Turkije, Syrië, Irak en Iran) omarmen en propageren militante bewegingen de ideeën van Öcalan. In Bakur in Zuidoost-Turkije ontstaat vanaf 2011 op vele plaatsen een parallelle samenleving met initiatieven die het communalisme op politiek, sociaal, economisch en cultureel vlak in de praktijk proberen om te zetten. Het historische trauma dat in Ankara over een mogelijke afscheuring van de regio leeft, maakt dat het Turkse staatsapparaat alle juridische en militaire registers heeft opengetrokken om dit project de das om te doen.

Het is evenwel in Syrië, waar manifestaties in 2011 in een burgeroorlog uitmondten, dat de voorwaarden worden gecreëerd voor een revolutionaire beweging in het Koerdische noorden van Syrië ('Rojava' of West-Koerdistan)

die streeft naar de ideale samenleving op basis van de ideeën van Öcalan. Activisten van de PYD en gelijkgezinde bewegingen vullen het vacuüm dat het Syrische regime heeft achtergelaten met een communalistisch systeem: een getrappt federaal basisdemocratisch systeem van onderuit, dat start op het niveau van de gemeentes. Het is de ideologische antipode van de centralistische autoritaire natiestaat en moet een oplossing vinden voor een hele reeks problemen. De burger is daarin niet langer een passieve kiezer en belastingbetaler die zich laat vertegenwoordigen door professionele politici, maar neemt rechtstreeks deel aan de besluitvorming in lokale volksraden die met elkaar gefedereerd zijn zodat er afspraken kunnen worden gemaakt over materies die het lokale niveau overstijgen.

Radicale basisdemocratie betekent ook dat de patriarchale macht en machtsstructuren worden ontmanteld om de maatschappelijke ruimte te creëren waarbinnen vrouwen en mannen op gelijkwaardige basis aan het politieke en sociaal-economische leven kunnen participeren. Vandaar ook dat alle instellingen geleid worden door twee covoorzitters van beide geslachten, een evenwicht dat ook wordt nagestreefd voor alle vertegenwoordigings- en besluitvormingsstructuren. Het ‘democratisch confederalisme’ wil ook de dominantie van het centralistische gezag van de natiestaat over andere etnisch-culturele groepen uitschakelen. In de Democratische Federatie van Noordelijk Syrië, die een etnisch-cultureel en religieus lappendeken is, krijgt het pluralisme een vertaling door gegarandeerde vertegenwoordigingen in de politieke en andere structuren. Een gedecentraliseerd, pluralistisch en basisdemocratisch bestuur moet de facto ook een einde maken aan het geweldmonopolie waarover de elites van de centrale natiestaat beschikken. Het is op die manier ook een antimilitaristisch concept.

Het klinkt als een utopie. Toen Thomas More in 1516 zijn beroemde *Utopia* publiceerde, was het bedoeld als politieke satire in de context van zijn tijd, eerder dan een schets van de ideale samenleving. Thomas More wilde wellicht op ironische wijze laten zien dat een ideale samenleving niet kan bestaan, net zoals de mens ook onvolmaakt is. Dat neemt niet weg dat het socialisme vanaf de 19de eeuw erin is geslaagd om sociale verwezenlijkingen te realiseren die lang als een utopie werden gezien. Het is best mogelijk

dat de ideale samenleving zoals Öcalan die voorspiegelt nooit werkelijkheid zal worden. Maar het is wel zijn verdienste dat het streven naar een betere samenleving in Rojava en andere delen van de Democratische Federatie wel degelijk tot grondige veranderingen heeft geleid.

Tijdens mijn reis door Rojava heb ik even een blik kunnen werpen op het streven van een bevolking naar een betere samenleving. Ik meen er eerlijke inspanningen te hebben gezien van mensen die in moeilijke oorlogsomstandigheden hun principes pogen te realiseren in een herop te bouwen politiek, economisch, sociaal en cultureel systeem. Dat is geen sinecure. In hoofdstuk 4 zullen we zien dat er heel wat obstakels liggen op weg naar de ideale staat. Zo is het een uitdaging ervoor te zorgen dat het draagvlak voor het democratisch confederaal systeem voldoende breed is. Dat is redelijk het geval bij de Koerden, maar veel minder bij bijvoorbeeld de Arabische bevolking die enigszins wantrouwig staat tegenover de Koerdische ideoloog Öcalan, wiens portretten het straatbeeld domineren. Wat er al aan draagvlak bestaat, is ook niet definitief verworven. Dat zal afhangen van de mate waarin de bevolking vindt dat het democratisch confederalisme voldoende tegemoetkomt aan haar behoeften. Zoals in hoofdstuk 3 en 4 zal blijken, verloopt de besluitvorming ook uitermate complex en vergt ze veel energie van de bevolking en militanten. Het is duidelijk nog een zoektocht om die besluitvorming efficiënt te laten verlopen.

De oorlogscontext zorgt ook voor andere bedreigingen en valkuilen. De PYD krijgt het verwijt autoritair en dogmatisch op te treden, wat in tegenspraak is met de libertaire filosofie van het democratisch confederalisme. Er is ook sprake van mensenrechtenschendingen waarvan opposanten het slachtoffer zijn. Maar hoe doe je dat in een oorlogsomgeving waar aanslagen schering en inslag zijn en waar opposanten samenwerken met landen en milities die diplomatiek en militair het autonome bestuur bestrijden en willen vernietigen? Uiteraard roept ook de personencultus rond de figuur Öcalan veel vragen op, maar heeft niet elke revolutie helden en verbindende figuren nodig?

Tot slot is er de onnatuurlijke alliantie met Washington in de strijd tegen Islamitische Staat. Het is duidelijk dat het om een tactisch bondgenootschap gaat dat op verschillende agenda's is gebaseerd en niet op een of andere

vorm van ‘sympathie’ voor elkaars politieke model en strijd. De VS zijn als het ware de ideologische tegenpool van de revolutie in noordelijk Syrië en houden ook rekening met de strategische belangen van NAVO-bondgenoot Turkije, waar het regime zich onwrikbaar vijandig blijft opstellen tegenover de Koerdische ‘terroristen’. Ook andere grootmachten hebben een eigen agenda die niet noodzakelijk parallel loopt met die van de plaatselijke bevolking. En binnen het Syrische regime zijn er hardliners die het centrale gezag van Damascus zo vlug mogelijk willen herstellen.

Tussen theorie en praktijk gaapt er met andere woorden nog een grote kloof. Maar toch. Het is mijn overtuiging dat zich in Noord-Syrië een van de belangrijkste politieke experimenten afspeelt van de afgelopen decennia. Ik herinner me nog dat ik het – na mijn terugkeer van een reis door Rojava eind jaren 1990 – in gesprekken had over hoe conservatief de in de woorden van Öcalan ‘patriarchale’ samenleving van de Koerden in Noord-Syrië was. Het is verbazend hoe de revolutie daarop een impact heeft gehad. Vrouwen hebben een bijna volwaardige plaats verworven op alle vlakken van het maatschappelijke leven. Nooit eerder was de politieke participatie en betrokkenheid van de bevolking zo groot. Het Sociaal Contract (zie hoofdstuk 3) dat de constitutionele basis vormt van de Democratische Federatie van Noordelijk Syrië is een van de meest vooruitstrevende ter wereld. Er zijn dus grote stappen gezet. Stappen waar Europa, dat zich graag als de vaandeldrager ziet van de waarden van de verlichting en de mensenrechten, veel van kan leren.

Ik wil mijn dankbaarheid betuigen aan heel wat mensen voor hun bijdrage aan dit boek, de hulp die ze me boden of de waardevolle inhoudelijke discussies die we hebben gehad. Ik denk aan Marlies Casier, Chris Den Hondt, Derwich Ferho, Delil Agbaba, Erdelan Baran, Adem Uzun, Omar Abdulkareem, Kristel Cuvelier, Orhan Kilic, Margot Casiers, Nuvin Ibrahim, Aurélie Moreau, Jan Fermon, Jozef Devillé, Karolien Debel en vele anderen. Dank ook voor het vertrouwen en geduld van Thomas Blommaert, de steun van Irina Meeusen en de rest van het team van EPO bij het uitbrengen van dit boek. Tot slot wil ik nog het Fonds Pascal Decroos danken dat dit project mee mogelijk heeft gemaakt.